

HAJDU JUDIT

Házigazdai üdvözlét a Magyar Szabadalmi Hivatal részéről

Hölgyeim és Uraim!

Kérem, engedjék meg, hogy nagy tisztelettel üdvözöljem Önöket DR BENDZSEL MIKLÓS elnök úr és a magam nevében is itt, a Magyar Szabadalmi Hivatalban. Nagy megtiszteltetés számunkra, hogy az „*Újabb eredmények a hazai tudomány-, technika- és orvostörténet köréből*” címmel 27. alkalommal megrendezett országos ankétunk hivatalunk adhat otthont.

Különösen izgalmas a jelen ankét témája, miután a 19. század és a 20. századnak az eleje a hazai természettudományos, műszaki és orvostudományi fejlődés aranykora volt. Engedjék meg, hogy e fejlődés szabadalmi hátteréről mondjak néhány szót.

1852-ben az egész Osztrák-Magyar Monarchiára érvényes, egységes szabadalmi rendszert hozott létre egy császári parancs. A szabadalomlevelet Magyarországon magyarul, Ausztriában németül állították ki, és ezek érvényesek voltak a Monarchia egész területén, mégpedig az osztrák szabadalmi törvény keretei között. Magyarország 1894-ben visszakapta teljes törvényhozói szabadságát. Ekkortól a két ország egymástól teljesen függetlenül engedélyezhette a szabadalmakat. Ezt a Szabadalmi Hivatal megalakulásáig a magyar Kereskedelmi Minisztérium ipari és szabadalmi osztálya intézte, mégpedig kék papíron. Ekkortól folyamatos a magyar szabadalmi lajstrom számozása. Az új szabadalmi törvény alapján két és fél évvel később megadott első szabadalomig 5791, ún. kék szabadalom született. 1896. március elsején hatályba lépett az első önálló magyar szabadalmi törvény.

E kivételes időszakban, az Európa-szerte figyelemmel kísért magyar gazdasági fellendülés és a millennium kiváltotta nemzetközi érdeklődés közepette ösztönző erővé váltak a szabadalmi lehetőségek: serkentették a feltalálói kedvet, erősítették a kutatási-fejlesztési hatékonyságot, érdekeltiséget teremtettek a gyáripar és az egyetemi szféra berkeiben, elősegítették a technológiatranszfert és a gazdasági hasznosítást.

Az iparjogvédelem maga az új műszaki megoldások létrehozásában természetesen akkor sem volt, mint ahogy ma sem elsődlegesen meghatározó tényező, de eszközeivel, az anyagi és erkölcsi eredmények közvetett ösztönzésével támogatja a technika állandó továbbfejlődését. A szabályozási környezet kedvezően befolyásolta a szabadalmi bejelentések és az engedélyezett szabadalmak számát. A statisztika azt mutatja, hogy a 19. században a legtöbb szabadalmat a „*vasutak, erőgépek*” témákban szerezték meg, a következő legnagyobb szakterület a „*műszerek, elektromosság*”, a harmadik a „*kémia, gyógyszerészet*”, a negyedik pedig a „*mező- és erdőgazdaság, malomipar*” területe volt.

A világhírű magyar találmányok úttörő jellegének megítélésében éppen a hazai és külföldi szabadalmi védettség hiánya vagy megléte volt döntő jelentőségű: JEDLIK dinamója vagy BÁNKI

és CSONKA porlasztója, illetve DÉRI-BLÁTHY-ZIPERNOWSKY transzformátora, PUSKÁS telefonhírmondója vagy KANDÓ villamos vontatású vasúti mozdonya illusztrálják ezt a helyzetet. Elődeink jól ismerték és használták a jogi lehetőségeket, bár elvi okokból, önzetlenségből néha mellőzték azokat.

A korszak általános tendenciája volt, hogy a külföldről idetelepült, és a hazai műszaki szakemberréteg a belföldi adottságoknak leginkább megfelelő találmányok alkalmazásba vételével zárkóztatta fel gyáripárunkat az európai színvonalhoz. A Svájcban idetelepülő GANZ ÁBRAHÁM gyárában találmányi szintű, új eredmények jöttek létre, és adott esetben évtizedes gyártási tapasztalatot adtak fel annak érdekében, hogy átálljanak egy szabadalommal védett új termék, például a később világhírűvé váló magyar hengershékek gyártására, amelynek kifejlesztésében MECHWART ANDRÁSNAK kimagasló szerepe volt.

KÜHNE EDE „*Hungária Drill*” nevet viselő sorvetőgépet, amely az 1878-as párizsi világkiállításon I. díjat nyert, szabadalmi oltalommal védte.

A 19. század első felének műszaki eredményei elsősorban az elmélyült elméleti felkészültséget és a szerényebb tőkeerőt igénylő területeken jelentkeztek. PETZVAL JÓZSEF az elméleti és gyakorlati fénytannal a fényképezés egyik legjelentősebb kutatója volt, de az ő esetében a gyakorlati hasznosítás szabadalmi szempontjainak mellőzése volt tapasztalható.

A tudománynak szentelt kutató-oktató életpályával párosult kivételes konstrukciós érzék és a hasznosítási „érzéketlenség” jelképes alakjaként szoktuk emlegetni JEDLIK ÁNYOST. Mivel Jedlik nem szerzett szabadalmat a dinamóelvű áramfejlesztő gépre, ezt a kiemelkedő fontosságú találmányt a világ hat évvel később SIEMENS konstrukciós szabadalmából ismerhette meg.

A múlt század végén DÉRI MIKSA, BLÁTHY OTTÓ és ZIPERNOWSKY KÁROLY legnagyobb jelentőségű közös találmánya – mint tudjuk – egy új áramelosztási rendszerben öltött testet. Az 1885 elején „*Újítások villamos áramok elosztásában váltakozó áramú induktorok segítségével*” és „*Javítás indukciós készülékeken villamos áramok transzformálása céljára*” címmel tett szabadalmi bejelentések a váltóáramú áramelosztás megalapozását jelentették; az új rendszer egyben jelentős piaci előnyt biztosított a Ganz gyár számára.

A 19. század kiemelkedő tudományos-műszaki alkotója, EÖTVÖS LORÁND, elvi okokból nem szabadalmaztatta világhírűvé vált torziós ingáját, de életműve így is meghatározó jelentőségű volt a magyar gazdaság modernizációja szempontjából.

BÁNKI DONÁT és CSONKA JÁNOS nevét a porlasztó tette emlékeztetessé. Egyes források szerint a porlasztó első példányát Csonka János közös terveik alapján már 1891-ben elkészítette, azonban csak 1893-ban jelentették be szabadalmazásra. A késlekedés a szabadalmi bejelentéssel majdnem végzetessé vált. Egy fél évvel Bánkiék bejelentése után egy azonos szerkezetű porlasztóra kért és kapott francia szabadalmat egy német mérnök, így a szakirodalomban sokan őt tartják a porlasztó feltalálójának.

Mechwart, Déri, Bláthy, Zipernowsky, Bánki, Csonka és sorolni lehetne még egymás után a nagy neveket, akiknek 19. századi munkássága összeforrott a technika fejlesztésével. Ebben az időszakban újra és újra feltűnik a *Ganz-gyár* neve. Egyrészt, mint az új ötleteket támogató, széles látókörű vezetők által vezetett szervezet, másrészt mint egy már-már a csőd szélére került gyár, amelyben egy-egy vezető sokat kockáztatva meghonosított egy-egy új találmányt hordozó új gyártmányt, amelynek segítségével a gyár a válságból kilábalhatott. De említhettem volna ebben a vonatkozásban a gyógyszerészet területén RICHTER GEDEON gyárát, a gyógyszerész-feltaláló munkásságát is.

Miért idézem fel ezt? Az elmúlt évtizedben hazánknak az európai innovációs rangsorban elfoglalt helyezése inkább romlott, mint stagnált. Az európai innovációs eredményjelző-tábla (*European Innovation Scoreboard*) 2009. évi listáján hazánk a sereghajtók közt, a 21. helyen található az ún. összesített innovációs index szerint. Magyarország összesített innovációs indexének értéke az EU átlagának alig több, mint a felét érte el csupán. A KSH legfrissebb, 2009-ben elvégzett

adatgyűjtése szerint is – nemzetközi összehasonlításban – igen alacsony az innovációs tevékenységet folytató vállalkozások magyarországi aránya (17%). A magyarországi K+F+I ráfordításoknak a GDP-hez viszonyított aránya az utóbbi években 1% körül stagnál, e mutató tekintetében hazánk az EU-tagállamok rangsorában az utolsó harmadban található. E mutatók alapján egyértelmű, hogy nincs ma Magyarországon jelentősnek mondható innovációs potenciál, holott léteznek kimagasló műszaki-tudományos eredmények, amelyekre alapozva sikerrel kecsegtető innovációt lehetne beindítani. Nagyon összetett kérdés, hogy mi is hiányzik ma ahhoz, hogy a mai ankét által elemzett időszak sikeres innovációs folyamataihoz hasonlókat napjainkban megéljünk.

Hivatalunknak a színvonalas hazai találmányok létrejöttére természetesen nincs ráhatása, de a maga eszközeivel igyekszik támogatni az innovációs folyamatot annak az iparjogvédelmi hátternek a megteremtésével, fenntartásával, amely nélkül a múlt, a jelen és a jövő sikerei is kudarcba fordulhatnak át. Felhasználóbarát, értékelő típusú *szakvéleményt és szabadalomkutatási eredményeket kínálunk*, és igény esetén lehetőség van arra is, hogy az engedélyezési eljárást gyorsabbá tegyük, és akár *egy éven belül* megszerezhetővé váljon a szabadalmi oltalom. Talán még sokak számára ismeretlen fogalom a *Patent Prosecution Highway*, a szabadalmi szupersztráda fogalma. Ez egy kétoldalú megállapodás-rendszer, amelynek segítségével számos, piaci szempontból jelentős országban felgyorsítható az ott bejelentett, magyar elsőbbségű szabadalmi bejelentések elbírálási folyamata. Magyarországnak jelenleg Japánnal, Ausztriával, az Amerikai Egyesült Államokkal és Finnországgal van ilyen kétoldalú kapcsolata.

Mindig nagy büszkeséggel tekintünk a 19. század, de nem kevésbé a 20. század korai szakaszának nagy magyar feltalálóiira és találmányaikra. Csak remélhetjük, hogy e mai, 27. alkalommal megrendezésre kerülő ankét 100. megrendezésén az akkori résztvevők nagy tisztelettel fognak beszélni korunk nagy magyar találmányairól és azok megalkotóiról. Reméljük így lesz, ehhez a tudomány- és technikatörténet kutatása, ismerete, népszerűsítése is nagymértékben hozzájárulhat.

Köszönöm, hogy meghallgattak, és hasznos időtöltést kívánok az ankét elkövetkező két napjára.

A szerző címe:

Hajdu Judit

Műszaki elnökhelyettes

Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

e-mail> judit.hajdu@hipo.gov.hu